

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. II. Exceptorum necessitas ob memoriæ inconstantiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

AVRIFODINA.

ARTIVM ET SCIENTIARVM

OMNIVM.

PARS PRIM A.

EXCERPTORVM NECESSITAS,

SEV EXCERPENDVM ESSE.

CAPVT PRIMVM.

Quid Excerptare, Quid Excerpta.

EVLOGIVS & FAVSTINVS colloquuntur.

EVLOGIVS Excerptum ajo, & quidem cum curâ & studio. Ad plenam conditionem vix ullus est accessus nisi hac semitâ. Quæstio fieris principid: Quid est Excerptare, quid Excerpta nominas? Si de voce lis sit, eam à viris doctissimis usurpatam observo. Justus Lipsius in epistolicâ institutione asserit, ei, cui profectus literarius cordi sit, opus esse Excerptis quibusdam. & Notis rerum. Ita & Ciceronem audio loquentem: Excerptes, inquit, ex his ipsis, si quid inest boni. Unde Excerpta dicimus, quæ veluti flores è libris enotamus.

ad plenam conditionem vix ullus est accessus nisi excerptis.

Quid sit Excerptare.

Sic, uterque scriptoriam supellestem, pennam, sepiam, chartam.

Quid an-
non appel-
let excerptare.

Est igitur Excerptare è scriptore quocumque cum iudicio in certas classes id annotare, ac seligere, quod iudicetur usui futurum: legere, & nihil seligere, meo iudicio, profus negligere est. FAVST. Ergo, nihil utiliter legero, nisi calamum, chartam, atramentum ad manum habeam? EVLOG. Ita profus censo: pæne omnis lectio perit, quæ nihil excerptit. Et en, ut in rem præsentem venias: Hic mihi Tertullianus Afer eruditissimus scriptor in manu. Sine huius lectione Cyprianus diem nullum transmebat. En igitur scriptorem, & en simul scriptoriam supellestem, pennam, sepiam, chartam. Hic meus mos est à puero, non lecta tantum, sed & audita, subinde etiam visa, dignioris notæ in meum usum trahere annotando. Ita hunc, ita alios omnes auctores tracto; meos, ut possum, facio, dum ea, quæ notatu digna censo, in diversas chartas, ac classes excerpto. FAVST. Quas illas amabo? Hoc unum unice nosse aveo. EVLOG. Festinemus, quæso te, sed lentè; hæc omnia quam poterò explicatissimè tradam, sed tempore, & loco. Jam quærimus, quid studii sit, Excerptare. In quo, nisi me fallo, vel oculis tuis fidem faciam. Vides hunc Auctorem? Ex eo selectiora suis quæque classibus inseribo. Atque hoc appello Excerptare.

Quod enim Philologus, quod Poëta è Marone aut Nasone, quod Historicus è Curtio aut Plutarcho, quod Rhetor ex Arnobio aut Cicerone, hoc Philosophus ex Aristotele aut Platone, hoc Mathematicus ex Ptolomæo aut Tychone, Medicus ex Hippocrate & Galeno, Jurisconsultus ex Bartolo, Baldo, aut Justiniano, Theologus & Concionator ex Augustino, Chrysofotomo, aut

A Bernardo in suum trahit usum excerptum. Sine his notis nec Philologi, nec Medici, nec Jurisconsulti, nec Theologi, ad illustrem & amplam eruditionem pertinent. Excerptum est, aut ignorantia nomen in pluribus subeundum. Et primam assertionis huius rationem subjungo.

CAPVT II.

Excerptorum necessitas ob memoriae inconstantiam.

OMnium, quæ audis, quæ vides, quæ legis, meminisse, non hominis est, sed genii celestis. Memoria humana segniss, angusta, volatilis, infidelis est, nisi suis fulciatur adminiculis. Sed tenacissima sit, fieri tamen non potest, ut omnium retinens sit, quæ pluribus annis studiosa lectio retineri vellet. Labor improbus tot rerum imagines in hoc ærarium memoriae recondit; reconditas diutissime sine excerptis conservare, vix ullus labor impetraverit. Operosum est, suis quæque foribus in hunc memoriae recessum, & nescio quos secretos sinus congerere. Magna molis est in hoc spelæum, quod in occipitio suspendit natura, terrarum molem importare, calorum immensitates, undarum flammarumque regna concludere, difficillimum est huc congesta, velut aureos nummos arcâ cœcere.

Magna vis est memoriae, non nego, prætorium grande, penetrabile amplum, sed non infinitum. Certos ea limites ac fines habet, ultra quos progredi non permittitur. Hic rerum diversarum imagines certis velut cellulis reponuntur, sed nisi reposita habeant custodes, qui servant, illum memoriae carcerem nullo negotio effringunt, & aufugiunt. Fit nonnunquam, ut subinde frumenti plurimum in alatos vermiculos animetur, hinc totis pæne granariis, frumentum vivum evolat: ita profus imagines rerum in memoriam velut pensile horreum immixta, domino non advertente se subducunt & evolant. Vis retinere? Custodes adhibe, Notas & Excerpta.

Questus jam olim Augustinus de memoriae labore. *Quam multa, inquit, huiusmodi gestat memoria mea, quæ jam inventa sunt, & sicut dixi, quasi ad manum posita, quæ didicisse & nosse dicimur? Quæ si modestis temporum intervallis recollere desivero, ita rursus demerguntur, & quasi in remotiora penetralia dilabuntur, ut denovo velut nova excogitanda sint in idem iterum. Tot nimirum novæ rerum notiones memoriam subeunt, ut priores & vetustæ aboleantur, imago scilicet imaginem expellit, aliis aliæ succedunt.*

Q 99 4

Memoria

Memoria Platonis stomachus animi, Augustino animi ventrem vocavit. Appositè. Nam uti stomachus quotidie multa variâque recipit, nectamen diuturnum hospitium indulget; ita profus memoria plurima quidam eaque diversissima complectitur, sed brevi velut oneris impatiens, aut admissorum hospitem pertæta, longè facilius dimittit, quam admiserit. Huic malo Excerpta & Notæ medentur.

Memoria vas multum capax, sed rimarum plenum, hæc atque illac perfluit. Meminisse siquidem est, rem memoriæ commissam custodire, sed heu difficulter committitur, difficillimè custoditur commissam. Quòd si quid inhærescat altius, nisi repetitione perpetuâ recolatur, fluminis ritu dilabitur. Ut enim secundus ager nisi cultione quotidiana exerceatur, silvescit: sic egregia licet memoria nisi Notis & Excerptis ad reddendum depositum excitetur, ab oblivione miserè vastatur.

Quid ergo multa didicisse, quid legisse multa poterit, si ea quæ legens, quæ didiceris, iterum elabi patiaris, non faciliè umquam revocanda: Laboris nimirum amans est, qui discit, ut obliviscatur. Quàm multi florent inter magnos magni & ipsi, nisi hæc uredo illos afflaret! Plurimos reperias, qui variâ ac multâ lectionis plurima sciunt, at ferè nesciunt, quæ sciant, quia meminisse nequeunt. Quod incredibile est, quàm ad scientias potenter faciat.

Perplexit hoc probè perspicacissimus naturæ mythes Plinius, qui ore libero: *Memoria, inquit, necessarium maxime vite bonum, nec tamen aliud est æquè fragile in homine, morborum casus & injurias, atque etiam metus sentiens.* Memoria bonum grande, sed bonum fragile, & ad omnes oblivionis injurias expositum. Iis igitur Notarum & Excerptorum subsidia roborandum, quæ oblivionem expugnant.

Sunt aliqui, sed pauci, memoriæ felicissimæ. Priscorum hic texere catalogum operæ non est. Hæc scholis jam nota sunt. Rex Macedo Alexander totam Homeris Iliadem, & magnam Odysseæ partem edidit. Cosroe Rex Persarum omnes Aristotelis libros memoriâ comprehendit. Demosthenes Thucydidem octies suâ manu descripsit, & ad verbum memoriâ mandavit. Mithridates viginti duarum gentium Rex, totidem linguis dixit, pro concione singulas absque interprete allocutus. Cyrus Rex Persarum in numerosissimo exercitu omnium militum nomina memoriter pronuntiare calculavit. Crassus dives Romanus, Græci sermonis quinque differentias & dialectos memoriâ ita tenuit, ut quæ quisque apud eum lingua loqueretur, eadem ei commodissimè responderet. Theodectes Cilix, orator, versus quantumvis multos, ubi semel recitari audisset, è memoriâ integrè reddidit. Cyneas à Pyrrho Thessalus Legatus Romam imperandæ paci missus, postero die, quàm advenit, tam senatorios, quàm equestris ordinis viros nominatim salutavit. Hortensius orator Romanus totum aliquem diem in auctoritate perferens, vesperidem res omnes venales, earumque pretia, & emptoris ordine recensuit, argentariis recognoscens, eum nec minimo falsum.

Genethlius & Palæstinus, Minutiani & Agapeti discipulus, eâ gavilus est fidelitate memoriæ, ut totam declamationem semel auditam, mox memoriter recitaret. Nepotianus Heliodori Episcopi è sorore nepos juvenis militiam secutus, tandem vitam religiosam amplexus, libros eâ memoriæ facilitate tractavit, ut in familiaribus colloquiis ac disputationibus, si quid eruditionis medium fuisset prolarum, statim expedite diceret: Hoc Tertulliani est, hoc Cypriani, hoc Lactantii, illud Hilarii est: Sic Minucius Felix, ita Victorinus, in hunc modum locutus est Arnobius.

Hieronymus Stridonensis eâ fuit memoriâ, Augustino teste, ut Hebræorum, Græcorum, Chaldæorum,

A Perfarum, Medorum, Arabum, & nationum pæne omnium linguas ac literas calluerit. Hinc illud à Pontifice Hipponensi scriptum est elogium: *Nullus hominum scivit, quod Hieronymus ignoravit.* Memoriam in seipso cæternus insigniter exercuisse scribit Seneca, ut non ad usum modò sufficeret, sed in miraculum usque procederet. Nam duo millia nominum recitata, inquit, quo ordine erant dicta, referebam; ducentos quoque versus ab ultimo incipiens recitabam.

Hæc præca & nota sunt; recentiora ista: Paulus IV. Pontifex Maximus scholæ Salernitanæ librum in memoriâ habuit: Galenum Græcè à capite ad calcem perlegit: sacra Biblia ad verbum edidit. In extrema senectute (vixit autem annis octoginta tribus) integras Tullio, Virgilio, aliisque auctoribus paginas inoffense recitavit. Memoria profus admiranda, cui parem non Maximitulerint multa retrò sæcula.

Gregorius III. in eodem folio Antistes, omnes ordine psalmos memoriâ complexus est. Ammonius Abbas, magni Pambonis discipulus, verus & novum Testamentum ita percalluit, ut memoriter dicere poterit in doctorum virorum, Athanasii præfatum & Basilii, scriptis ita versatus, ut decem millia versuum, & sexcentos ex iis protulerit. Rem ita se habere pro testimonio magni Patris dixerunt.

Fridericus I. & Maximilianus I. Imperatores Augusti tam tenacis memoriæ fuerunt, ut omnium eorum, etiam infirmorum, quibuscum vel semel locuti essent, longo post tempore recordarentur, & hominem noscent.

Franciscus Rex Gallia tenaci ac expedito amplissimæ memoriæ capti pæne omnes suo ævo superavit. Quid & quantum peculiaris commeatûs unaquæque provincia suppeditare possit; quænam itinera, quæ flumina ad conventiones opportunitiora & viciniora forent; quibus hibernis equitum alæ celerimè convenirent, tam exactè notat, ut rationes itinerum, compendia navigationum, civitatum vel remotissimarum copias, præcipua rerum omnium subsidia è memoriâ thesaurò depromeret.

Antonius Muretus asserit visum à se Paravii, atque auditum juvenem Corticum, Juris Civilis studiosum, qui triginta sex millia nominum, eo quo recitata essent ordine, absque cunctatione recenseret. Attem à pedagogo homine Gallo, se accepisse ajebat. Hanc diebus pauculis Franciscus Molino Patricio Veneto, magnæ omnium admiratione tradidit, cum Molini memoria sibi prius non constaret. Miraculum memoriæ.

Memoria verè Musarum mater, artium & disciplinarum cella penaria, scientiarum custos. Tullio, divinitatis argumentum, eloquentiæ gazophylacium, eorum quæ discimus, reconditorium. Rerum omnium thesaurus, sed tamen ex omnibus animi partibus, ut Rhodiginus loquitur, res maximè delicata & fragilis. Memoria grande ac necessarium, sed tamen volatile ac caducum vitæ bonum, quod oblivio quotidie oppugnat, quod unicus subinde morbus eripit. Quos ante nominavi, Phœnices dixeris. Qui ad eos accedant, paucissimi, & pæne nulli sunt.

Imò ex illis ipsis, quos modò dixi, ingentis memoriæ viris, Excerpta & Notas aliqui velut certissimum, & summè necessarium memoriæ subsidium industriâ singulari adhibuerunt.

Hinc cum Lipsio persuasissimus affirmo: Lectionem ipsam non sufficere, ne repetitam quidem, imò nec in felicissimâ memoriâ, sed opus esse Excerptis quibusdam, & Notis rerum verborumque singularium.

Faultine, sit tibi Mithridatis aut Alexandri, aut Corotæ memoria, nihilominus excerpendum, alioqui plurima effluent, plurima non opportunè occurrent. Nemini, hercle, cuiusquam memoria tam felix, quæ Excerptorum

Memoria nisi notis & excerptis excutatur, ab oblivione vastatur.

Plin. lib. 2. Natur. hist. cap. 24. Memoria ad omnes oblivionis injurias est exposita.

Catalogus Priscorum, qui memoriæ fuerunt felicissimæ.

Gellius ait: Rex inclivus viginti quinque gentium, quæ omnia linguas percalluit. 1. 17. Not. Attic. cap. 17.

Plin. lib. 7. Natur. hist. cap. 24.

* Ita Hieron. tom. 1. epist. 3. mihi pag. 10. Vbi addit: Lectione assidue & meditatione arum præsumptus sum bibliothecam fecerat Christi.

Aug. tom. 2. in appendice

epistolam ad Cyprianum Hieronymus pag. 312. videri non potest Augustini calamus effudit. Catalogus recentiorum qui memoriter fuerunt admittende. i. Paulus recitavit. Memoria profus admiranda, cui parem non Maximitulerint multa retrò sæcula. 2. Gregorius Abbas. 3. Eruditionis. 4. Franciscus Rex Gallia. 5. Antonius Muretus. 6. Lipsius. 7. Lipsius. 8. Lipsius. 9. Lipsius. 10. Lipsius. 11. Lipsius. 12. Lipsius. 13. Lipsius. 14. Lipsius. 15. Lipsius. 16. Lipsius. 17. Lipsius. 18. Lipsius. 19. Lipsius. 20. Lipsius. 21. Lipsius. 22. Lipsius. 23. Lipsius. 24. Lipsius. 25. Lipsius. 26. Lipsius. 27. Lipsius. 28. Lipsius. 29. Lipsius. 30. Lipsius. 31. Lipsius. 32. Lipsius. 33. Lipsius. 34. Lipsius. 35. Lipsius. 36. Lipsius. 37. Lipsius. 38. Lipsius. 39. Lipsius. 40. Lipsius. 41. Lipsius. 42. Lipsius. 43. Lipsius. 44. Lipsius. 45. Lipsius. 46. Lipsius. 47. Lipsius. 48. Lipsius. 49. Lipsius. 50. Lipsius. 51. Lipsius. 52. Lipsius. 53. Lipsius. 54. Lipsius. 55. Lipsius. 56. Lipsius. 57. Lipsius. 58. Lipsius. 59. Lipsius. 60. Lipsius. 61. Lipsius. 62. Lipsius. 63. Lipsius. 64. Lipsius. 65. Lipsius. 66. Lipsius. 67. Lipsius. 68. Lipsius. 69. Lipsius. 70. Lipsius. 71. Lipsius. 72. Lipsius. 73. Lipsius. 74. Lipsius. 75. Lipsius. 76. Lipsius. 77. Lipsius. 78. Lipsius. 79. Lipsius. 80. Lipsius. 81. Lipsius. 82. Lipsius. 83. Lipsius. 84. Lipsius. 85. Lipsius. 86. Lipsius. 87. Lipsius. 88. Lipsius. 89. Lipsius. 90. Lipsius. 91. Lipsius. 92. Lipsius. 93. Lipsius. 94. Lipsius. 95. Lipsius. 96. Lipsius. 97. Lipsius. 98. Lipsius. 99. Lipsius. 100. Lipsius. 101. Lipsius. 102. Lipsius. 103. Lipsius. 104. Lipsius. 105. Lipsius. 106. Lipsius. 107. Lipsius. 108. Lipsius. 109. Lipsius. 110. Lipsius. 111. Lipsius. 112. Lipsius. 113. Lipsius. 114. Lipsius. 115. Lipsius. 116. Lipsius. 117. Lipsius. 118. Lipsius. 119. Lipsius. 120. Lipsius. 121. Lipsius. 122. Lipsius. 123. Lipsius. 124. Lipsius. 125. Lipsius. 126. Lipsius. 127. Lipsius. 128. Lipsius. 129. Lipsius. 130. Lipsius. 131. Lipsius. 132. Lipsius. 133. Lipsius. 134. Lipsius. 135. Lipsius. 136. Lipsius. 137. Lipsius. 138. Lipsius. 139. Lipsius. 140. Lipsius. 141. Lipsius. 142. Lipsius. 143. Lipsius. 144. Lipsius. 145. Lipsius. 146. Lipsius. 147. Lipsius. 148. Lipsius. 149. Lipsius. 150. Lipsius. 151. Lipsius. 152. Lipsius. 153. Lipsius. 154. Lipsius. 155. Lipsius. 156. Lipsius. 157. Lipsius. 158. Lipsius. 159. Lipsius. 160. Lipsius. 161. Lipsius. 162. Lipsius. 163. Lipsius. 164. Lipsius. 165. Lipsius. 166. Lipsius. 167. Lipsius. 168. Lipsius. 169. Lipsius. 170. Lipsius. 171. Lipsius. 172. Lipsius. 173. Lipsius. 174. Lipsius. 175. Lipsius. 176. Lipsius. 177. Lipsius. 178. Lipsius. 179. Lipsius. 180. Lipsius. 181. Lipsius. 182. Lipsius. 183. Lipsius. 184. Lipsius. 185. Lipsius. 186. Lipsius. 187. Lipsius. 188. Lipsius. 189. Lipsius. 190. Lipsius. 191. Lipsius. 192. Lipsius. 193. Lipsius. 194. Lipsius. 195. Lipsius. 196. Lipsius. 197. Lipsius. 198. Lipsius. 199. Lipsius. 200. Lipsius. 201. Lipsius. 202. Lipsius. 203. Lipsius. 204. Lipsius. 205. Lipsius. 206. Lipsius. 207. Lipsius. 208. Lipsius. 209. Lipsius. 210. Lipsius. 211. Lipsius. 212. Lipsius. 213. Lipsius. 214. Lipsius. 215. Lipsius. 216. Lipsius. 217. Lipsius. 218. Lipsius. 219. Lipsius. 220. Lipsius. 221. Lipsius. 222. Lipsius. 223. Lipsius. 224. Lipsius. 225. Lipsius. 226. Lipsius. 227. Lipsius. 228. Lipsius. 229. Lipsius. 230. Lipsius. 231. Lipsius. 232. Lipsius. 233. Lipsius. 234. Lipsius. 235. Lipsius. 236. Lipsius. 237. Lipsius. 238. Lipsius. 239. Lipsius. 240. Lipsius. 241. Lipsius. 242. Lipsius. 243. Lipsius. 244. Lipsius. 245. Lipsius. 246. Lipsius. 247. Lipsius. 248. Lipsius. 249. Lipsius. 250. Lipsius. 251. Lipsius. 252. Lipsius. 253. Lipsius. 254. Lipsius. 255. Lipsius. 256. Lipsius. 257. Lipsius. 258. Lipsius. 259. Lipsius. 260. Lipsius. 261. Lipsius. 262. Lipsius. 263. Lipsius. 264. Lipsius. 265. Lipsius. 266. Lipsius. 267. Lipsius. 268. Lipsius. 269. Lipsius. 270. Lipsius. 271. Lipsius. 272. Lipsius. 273. Lipsius. 274. Lipsius. 275. Lipsius. 276. Lipsius. 277. Lipsius. 278. Lipsius. 279. Lipsius. 280. Lipsius. 281. Lipsius. 282. Lipsius. 283. Lipsius. 284. Lipsius. 285. Lipsius. 286. Lipsius. 287. Lipsius. 288. Lipsius. 289. Lipsius. 290. Lipsius. 291. Lipsius. 292. Lipsius. 293. Lipsius. 294. Lipsius. 295. Lipsius. 296. Lipsius. 297. Lipsius. 298. Lipsius. 299. Lipsius. 300. Lipsius. 301. Lipsius. 302. Lipsius. 303. Lipsius. 304. Lipsius. 305. Lipsius. 306. Lipsius. 307. Lipsius. 308. Lipsius. 309. Lipsius. 310. Lipsius. 311. Lipsius. 312. Lipsius. 313. Lipsius. 314. Lipsius. 315. Lipsius. 316. Lipsius. 317. Lipsius. 318. Lipsius. 319. Lipsius. 320. Lipsius. 321. Lipsius. 322. Lipsius. 323. Lipsius. 324. Lipsius. 325. Lipsius. 326. Lipsius. 327. Lipsius. 328. Lipsius. 329. Lipsius. 330. Lipsius. 331. Lipsius. 332. Lipsius. 333. Lipsius. 334. Lipsius. 335. Lipsius. 336. Lipsius. 337. Lipsius. 338. Lipsius. 339. Lipsius. 340. Lipsius. 341. Lipsius. 342. Lipsius. 343. Lipsius. 344. Lipsius. 345. Lipsius. 346. Lipsius. 347. Lipsius. 348. Lipsius. 349. Lipsius. 350. Lipsius. 351. Lipsius. 352. Lipsius. 353. Lipsius. 354. Lipsius. 355. Lipsius. 356. Lipsius. 357. Lipsius. 358. Lipsius. 359. Lipsius. 360. Lipsius. 361. Lipsius. 362. Lipsius. 363. Lipsius. 364. Lipsius. 365. Lipsius. 366. Lipsius. 367. Lipsius. 368. Lipsius. 369. Lipsius. 370. Lipsius. 371. Lipsius. 372. Lipsius. 373. Lipsius. 374. Lipsius. 375. Lipsius. 376. Lipsius. 377. Lipsius. 378. Lipsius. 379. Lipsius. 380. Lipsius. 381. Lipsius. 382. Lipsius. 383. Lipsius. 384. Lipsius. 385. Lipsius. 386. Lipsius. 387. Lipsius. 388. Lipsius. 389. Lipsius. 390. Lipsius. 391. Lipsius. 392. Lipsius. 393. Lipsius. 394. Lipsius. 395. Lipsius. 396. Lipsius. 397. Lipsius. 398. Lipsius. 399. Lipsius. 400. Lipsius. 401. Lipsius. 402. Lipsius. 403. Lipsius. 404. Lipsius. 405. Lipsius. 406. Lipsius. 407. Lipsius. 408. Lipsius. 409. Lipsius. 410. Lipsius. 411. Lipsius. 412. Lipsius. 413. Lipsius. 414. Lipsius. 415. Lipsius. 416. Lipsius. 417. Lipsius. 418. Lipsius. 419. Lipsius. 420. Lipsius. 421. Lipsius. 422. Lipsius. 423. Lipsius. 424. Lipsius. 425. Lipsius. 426. Lipsius. 427. Lipsius. 428. Lipsius. 429. Lipsius. 430. Lipsius. 431. Lipsius. 432. Lipsius. 433. Lipsius. 434. Lipsius. 435. Lipsius. 436. Lipsius. 437. Lipsius. 438. Lipsius. 439. Lipsius. 440. Lipsius. 441. Lipsius. 442. Lipsius. 443. Lipsius. 444. Lipsius. 445. Lipsius. 446. Lipsius. 447. Lipsius. 448. Lipsius. 449. Lipsius. 450. Lipsius. 451. Lipsius. 452. Lipsius. 453. Lipsius. 454. Lipsius. 455. Lipsius. 456. Lipsius. 457. Lipsius. 458. Lipsius. 459. Lipsius. 460. Lipsius. 461. Lipsius. 462. Lipsius. 463. Lipsius. 464. Lipsius. 465. Lipsius. 466. Lipsius. 467. Lipsius. 468. Lipsius. 469. Lipsius. 470. Lipsius. 471. Lipsius. 472. Lipsius. 473. Lipsius. 474. Lipsius. 475. Lipsius. 476. Lipsius. 477. Lipsius. 478. Lipsius. 479. Lipsius. 480. Lipsius. 481. Lipsius. 482. Lipsius. 483. Lipsius. 484. Lipsius. 485. Lipsius. 486. Lipsius. 487. Lipsius. 488. Lipsius. 489. Lipsius. 490. Lipsius. 491. Lipsius. 492. Lipsius. 493. Lipsius. 494. Lipsius. 495. Lipsius. 496. Lipsius. 497. Lipsius. 498. Lipsius. 499. Lipsius. 500. Lipsius. 501. Lipsius. 502. Lipsius. 503. Lipsius. 504. Lipsius. 505. Lipsius. 506. Lipsius. 507. Lipsius. 508. Lipsius. 509. Lipsius. 510. Lipsius. 511. Lipsius. 512. Lipsius. 513. Lipsius. 514. Lipsius. 515. Lipsius. 516. Lipsius. 517. Lipsius. 518. Lipsius. 519. Lipsius. 520. Lipsius. 521. Lipsius. 522. Lipsius. 523. Lipsius. 524. Lipsius. 525. Lipsius. 526. Lipsius. 527. Lipsius. 528. Lipsius. 529. Lipsius. 530. Lipsius. 531. Lipsius. 532. Lipsius. 533. Lipsius. 534. Lipsius. 535. Lipsius. 536. Lipsius. 537. Lipsius. 538. Lipsius. 539. Lipsius. 540. Lipsius. 541. Lipsius. 542. Lipsius. 543. Lipsius. 544. Lipsius. 545. Lipsius. 546. Lipsius. 547. Lipsius. 548. Lipsius. 549. Lipsius. 550. Lipsius. 551. Lipsius. 552. Lipsius. 553. Lipsius. 554. Lipsius. 555. Lipsius. 556. Lipsius. 557. Lipsius. 558. Lipsius. 559. Lipsius. 560. Lipsius. 561. Lipsius. 562. Lipsius. 563. Lipsius. 564. Lipsius. 565. Lipsius. 566. Lipsius. 567. Lipsius. 568. Lipsius. 569. Lipsius. 570. Lipsius. 571. Lipsius. 572. Lipsius. 573. Lipsius. 574. Lipsius. 575. Lipsius. 576. Lipsius. 577. Lipsius. 578. Lipsius. 579. Lipsius. 580. Lipsius. 581. Lipsius. 582. Lipsius. 583. Lipsius. 584. Lipsius. 585. Lipsius. 586. Lipsius. 587. Lipsius. 588. Lipsius. 589. Lipsius. 590. Lipsius. 591. Lipsius. 592. Lipsius. 593. Lipsius. 594. Lipsius. 595. Lipsius. 596. Lipsius. 597. Lipsius. 598. Lipsius. 599. Lipsius. 600. Lipsius. 601. Lipsius. 602. Lipsius. 603. Lipsius. 604. Lipsius. 605. Lipsius. 606. Lipsius. 607. Lipsius. 608. Lipsius. 609. Lipsius. 610. Lipsius. 611. Lipsius. 612. Lipsius. 613. Lipsius. 614. Lipsius. 615. Lipsius. 616. Lipsius. 617. Lipsius. 618. Lipsius. 619. Lipsius. 620. Lipsius. 621. Lipsius. 622. Lipsius. 623. Lipsius. 624. Lipsius. 625. Lipsius. 626. Lipsius. 627. Lipsius. 628. Lipsius. 629. Lipsius. 630. Lipsius. 631. Lipsius. 632. Lipsius. 633. Lipsius. 634. Lipsius. 635. Lipsius. 636. Lipsius. 637. Lipsius. 638. Lipsius. 639. Lipsius. 640. Lipsius. 641. Lipsius. 642. Lipsius. 643. Lipsius. 644. Lipsius. 645. Lipsius. 646. Lipsius. 647. Lipsius. 648. Lipsius. 649. Lipsius. 650. Lipsius. 651. Lipsius. 652. Lipsius. 653. Lipsius. 654. Lipsius. 655. Lipsius. 656. Lipsius. 657. Lipsius. 658. Lipsius. 659. Lipsius. 660. Lipsius. 661. Lipsius. 662. Lipsius. 663. Lipsius. 664. Lipsius. 665. Lipsius. 666. Lipsius. 667. Lipsius. 668. Lipsius. 669. Lipsius. 670. Lipsius. 671. Lipsius. 672. Lipsius. 673. Lipsius. 674. Lipsius. 675. Lipsius. 676. Lipsius. 677. Lipsius. 678. Lipsius. 679. Lipsius. 680. Lipsius. 681. Lipsius. 682. Lipsius. 683. Lipsius. 684. Lipsius. 685. Lipsius. 686. Lipsius. 687. Lipsius. 688. Lipsius. 689. Lipsius. 690. Lipsius. 691. Lipsius. 692. Lipsius. 693. Lipsius. 694. Lipsius. 695. Lipsius. 696. Lipsius. 697. Lipsius. 698. Lipsius. 699. Lipsius. 700. Lipsius. 701. Lipsius. 702. Lipsius. 703. Lipsius. 704. Lipsius. 705. Lipsius. 706. Lipsius. 707. Lipsius. 708. Lipsius. 709. Lipsius. 710. Lipsius. 711. Lipsius. 712. Lipsius. 713. Lipsius. 714. Lipsius. 715. Lipsius. 716. Lipsius. 717. Lipsius. 718. Lipsius. 719. Lipsius. 720. Lipsius. 721. Lipsius. 722. Lipsius. 723. Lipsius. 724. Lipsius. 725. Lipsius. 726. Lipsius. 727. Lipsius. 728. Lipsius. 729. Lipsius. 730. Lipsius. 731. Lipsius. 732. Lipsius. 733. Lipsius. 734. Lipsius. 735. Lipsius. 736. Lipsius. 737. Lipsius. 738. Lipsius. 739. Lipsius. 740. Lipsius. 741. Lipsius. 742. Lipsius. 743. Lipsius. 744. Lipsius. 745. Lipsius. 746. Lipsius. 747. Lipsius. 748. Lipsius. 749. Lipsius. 750. Lipsius. 751. Lipsius. 752. Lipsius. 753. Lipsius. 754. Lipsius. 755. Lipsius. 756. Lipsius. 757. Lipsius. 758. Lipsius. 759. Lipsius. 760. Lipsius. 761. Lipsius. 762. Lipsius. 763. Lipsius. 764. Lipsius. 765. Lipsius. 766. Lipsius. 767. Lipsius. 768. Lipsius. 769. Lipsius. 770. Lipsius. 771. Lipsius. 772. Lipsius. 773. Lipsius. 774. Lipsius. 775. Lipsius. 776. Lipsius. 777. Lipsius. 778. Lipsius. 779. Lipsius. 780. Lipsius. 781. Lipsius. 782. Lipsius. 783. Lipsius. 784. Lipsius. 785. Lipsius. 786. Lipsius. 787. Lipsius. 788. Lipsius. 789. Lipsius. 790. Lipsius. 791. Lipsius. 792. Lipsius. 793. Lipsius. 794. Lipsius. 795. Lipsius. 796. Lipsius. 797. Lipsius. 798. Lipsius. 799. Lipsius. 800. Lipsius. 801. Lipsius. 802. Lipsius. 803. Lipsius. 804. Lipsius. 805. Lipsius. 806. Lipsius. 807. Lipsius. 808. Lipsius. 809. Lipsius. 810. Lipsius. 811. Lipsius. 812. Lipsius. 813. Lipsius. 814. Lipsius. 815. Lipsius. 816. Lipsius. 817. Lipsius. 818. Lipsius. 819. Lipsius. 820. Lipsius. 821. Lipsius. 822. Lipsius. 823. Lipsius. 824. Lipsius. 825. Lipsius. 826. Lipsius. 827. Lipsius. 828. Lipsius. 829. Lipsius. 830. Lipsius. 831. Lipsius. 832. Lipsius. 833. Lipsius. 834. Lipsius. 835. Lipsius. 836. Lipsius. 837. Lipsius. 838. Lipsius. 839. Lipsius. 840. Lipsius. 841. Lipsius. 842. Lipsius. 843. Lipsius. 844. Lipsius. 845. Lipsius. 846. Lipsius. 847. Lipsius. 848. Lipsius. 849. Lipsius. 850. Lipsius. 851. Lipsius. 852. Lipsius. 853. Lipsius. 854. Lipsius. 855. Lipsius. 856. Lipsius. 857. Lipsius. 858. Lipsius. 859. Lipsius. 860. Lipsius. 861. Lipsius. 862. Lipsius. 863. Lipsius. 864. Lipsius. 865. Lipsius. 866. Lipsius. 867. Lipsius. 868. Lipsius. 869. Lipsius. 870. Lipsius. 871. Lipsius. 872. Lipsius. 873. Lipsius. 874. Lipsius. 875. Lipsius. 876. Lipsius. 877. Lipsius. 878. Lipsius. 879. Lipsius. 880. Lipsius. 881. Lipsius. 882. Lipsius. 883. Lipsius. 884. Lipsius. 885. Lipsius. 886. Lipsius. 887. Lipsius. 888. Lipsius. 889. Lipsius. 890. Lipsius. 891. Lipsius. 892. Lipsius. 893. Lipsius. 894. Lipsius. 895. Lipsius. 896. Lipsius. 897. Lipsius. 898. Lipsius. 899. Lipsius. 900. Lipsius. 901. Lipsius. 902. Lipsius. 903. Lipsius. 904. Lipsius. 905. Lipsius. 906. Lipsius. 907. Lipsius. 908. Lipsius. 909. Lipsius. 910. Lipsius. 911. Lipsius. 912. Lipsius. 913. Lipsius. 914. Lipsius. 915. Lipsius. 916. Lipsius. 917. Lipsius. 918. Lipsius. 919. Lipsius. 920. Lipsius. 921. Lipsius. 922. Lipsius. 923. Lipsius. 924. Lipsius. 925. Lipsius. 926. Lipsius. 927. Lipsius. 928. Lipsius. 929. Lipsius. 930. Lipsius. 931. Lipsius. 932. Lipsius. 933. Lipsius. 934. Lipsius. 935. Lipsius. 936. Lipsius. 937. Lipsius. 938. Lipsius. 939. Lipsius. 940. Lipsius. 941. Lipsius. 942. Lipsius. 943. Lipsius. 944. Lipsius. 945. Lipsius. 946. Lipsius. 947. Lipsius. 948. Lipsius. 949. Lipsius. 950. Lipsius. 951. Lipsius. 952. Lipsius. 953. Lipsius. 954. Lipsius. 955. Lipsius. 956. Lipsius. 957. Lipsius. 958. Lipsius. 959. Lipsius. 960. Lipsius. 961. Lipsius. 962. Lipsius. 963. Lipsius. 964. Lipsius. 965. Lipsius. 966. Lipsius. 967. Lipsius. 968. Lipsius. 969. Lipsius. 970. Lipsius. 971. Lipsius. 972. Lipsius. 973. Lipsius. 974. Lipsius. 975. Lipsius. 976. Lipsius. 977. Lipsius. 978. Lipsius. 979. Lipsius. 980. Lipsius. 981. Lipsius. 982. Lipsius. 983. Lipsius. 984. Lipsius. 985. Lipsius. 986. Lipsius. 987. Lipsius. 988. Lipsius. 989. Lipsius. 990. Lipsius. 991. Lipsius. 992. Lipsius. 993. Lipsius. 994. Lipsius. 995. Lipsius. 996. Lipsius. 997. Lipsius. 998. Lipsius. 999. Lipsius. 1000. Lipsius. 1001. Lipsius. 1002. Lipsius. 1003. Lipsius. 1004. Lipsius. 1005. Lipsius. 1006. Lipsius. 1007. Lipsius. 1008. Lipsius. 1009. Lipsius. 1010. Lipsius. 1011. Lipsius. 1012. Lipsius. 1013. Lipsius. 1014. Lipsius. 1015. Lipsius. 1016. Lipsius. 1017. Lipsius. 1018. Lipsius. 1019. Lipsius. 1020. Lipsius. 1021. Lipsius. 1022. Lipsius. 1023. Lipsius. 1024. Lipsius. 1025. Lipsius. 1026. Lipsius. 1027. Lipsius. 1028. Lipsius. 1029. Lipsius. 1030. Lipsius. 1031. Lipsius. 1032. Lipsius. 1033. Lipsius. 1034. Lipsius. 1035. Lipsius. 1036. Lipsius. 1037. Lipsius. 1038. Lipsius. 1039. Lipsius. 1040. Lipsius. 1041. Lipsius. 1042. Lipsius. 1043. Lipsius. 1044. Lipsius. 1045. Lipsius. 1046. Lipsius. 1047. Lipsius. 1048. Lipsius. 1049. Lipsius. 1050. Lipsius. 1051. Lipsius. 1052. Lipsius. 1053. Lipsius. 1054. Lipsius. 1055. Lipsius. 1056. Lipsius. 1057. Lipsius. 1058. Lipsius. 1059. Lipsius. 1060. Lipsius. 1061. Lipsius. 1062. Lipsius. 1063. Lipsius. 1064. Lipsius. 1065. Lipsius. 1066. Lipsius. 1067. Lipsius. 1068. Lipsius. 1069. Lipsius. 1070. Lipsius. 1071. Lipsius. 1072. Lipsius. 1073. Lipsius. 1074. Lipsius. 1075. Lipsius. 1076. Lipsius. 1077. Lipsius. 1078. Lipsius. 1079. Lipsius. 1080. Lipsius. 1081. Lipsius. 1082. Lipsius. 1083. Lipsius. 1084. Lipsius. 1085. Lipsius. 1086. Lipsius. 1087. Lipsius. 1088. Lipsius. 1089. Lipsius. 1090. Lipsius. 1091. Lipsius. 1092. Lipsius. 1093. Lipsius. 1094. Lipsius. 1095. Lipsius. 1096. Lipsius. 1097. Lipsius. 1098. Lipsius. 1099. Lipsius. 1100. Lipsius. 1101. Lipsius. 1102. Lipsius. 1103. Lipsius. 1104. Lipsius. 1105. Lipsius. 1106. Lipsius. 1107. Lipsius. 1108. Lipsius. 1109. Lipsius. 1110. Lipsius. 1111. Lipsius. 1112. Lipsius. 1113. Lipsius. 1114. Lipsius. 1115. Lipsius. 1116. Lipsius. 1117. Lipsius. 11

cerptorum omnium vicem subire possit. Ergo Notandum, & Excerptendum.

CAPUT III.

Excerptendum esse testimonio & exemplo utriusque Plinii & Auli Gellii.

Scriptoribus, qui leguntur, excerptum esse, doctissimi quique viri nos docent. C. Plinius Secundus, Naturæ panegyristes nobilissimus ad prodigiosam prorsus eruditionem pervenit hoc uno tramite Excerptorum. De hoc avunculo suo Plinius Cæcilius Junior ad Marcum scribens: Pergratum, inquit, est mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quærasque qui sint. Fungar indicis partibus, atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Et en catalogum librorum à Plinio majore scriptorum.

1. De Jaculatione equestri liber unus.
2. De vitâ Q. Pompeii Secundi libri duo.
3. Bellorum Germaniæ libri viginti.
4. Libri tres in sex volumina divisi, quos Studiosos vocavit: quod iis maximum studium impendisset, & idem à Lectore fieri vellet.
5. Dubii sermonis libri octo.
6. Historiarum à fine Aufidii Bassi cæptarum libri triginta unus.
7. Electorum commentarii centum sexaginta minutissimè scripti, qui Largo Licinio in Hispaniâ, quadringentis millibus nummum, hoc est, decem millibus philippeorum, vendi potuissent, & tunc aliquantò pauciores erant.
8. Naturalis historiæ libri triginta septem. Opus diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsa Natura. Plinii libros qui Pandectas appellaverit, me iudice haud erraverit. Omnia ille vir legit, vidit, scivit, & in unum Volumen Græciam & Latium conclusit.

Sed pergit Plinius Cæcilius avunculi sui summam industriam, & assiduam in excerptendo studium commendans: Miraris, inquit, quod tot volumina, multaque in his tam scrupulosa homo occupatus absolverit. Magis miraberis, si scieris illum causas acitasse aliquamdiu: decessisse anno sexto & quinquagesimo. Medium tempus dissentium impeditumque, quâ officiis maximis, quâ amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Erat sane somni parcissimi, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis & deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem. Nam ille noctibus utebatur. Inde ad delegatum sibi officium. Reversus domum, quod reliquum temporis, studiis reddebat. Post cibum læpe, quem interdiu levein & facilem, veterum more, sumebat, æstate, si quid otii, jacebat in sole: liber legebatur, adnotabat, excerpebat. Nihil enim unquam legit, quod non excerptet.

Faustine, hic figamus pedem. Tu mihi Plinium considera, virum undequaque doctissimum innumera legentem, sed ex omni lectione semper excerptentem. Hic solidus studiorum fructus est, ea quæ leguntur facere sua excerptendo. Negligimus & cessamus? Pleraque omnia dilabuntur, & effluunt. Ergo præ multis sapuisse affirmit Plinium, qui certissimam eruditionis viam ingressus, nihil unquam legit, quod non excerptet. An eadem nobis ad eruditionem via placeat? nihil ergo unquam legamus, quod non excerptamus.

Sed audiamus plura de Plinii Excerptis, de quibus hæc Cæcilius: Post solem, inquit, plerumque frigida lavabatur. Deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox, quasi alio die, studebat in cenæ tempus. Super hanc liber legebatur; adnotabatur, & quidem cursim.

En iterum Excerpta, & Notas, & quidem super cenâ. Viri Religiosi lectionem quidem ad mensam habent, sed quis excerptit & notat, nisi fortassis post mensam? Plinius nec inter ipsas epulas ab hac Excerptendi consuetudine abiit. Hinc illa viri tam prodigiola eruditio, hinc tot elucubrata volutata.

Non omittendum, quod addit Cæcilius: Memini quemdam ex amicis, inquit, cum lector quædam perperam pronuntiasset, revocasse, & repeti coegisse: Huic avunculum meum dixisse: Intellexeras nempe? Cum ille annuisset: Cur ergo revocabas? Decem amplius versus hæc tuâ interpellatione perdidimus. Tantâ erat parsimonia temporis. Hunc vitæ ordinem inter medios labores urbique fremitum observabat. In secessu * In villâ labore balnei tempus studiis eximebatur. At dum strigilibus ad excitandum sudorem leviter raderetur, dum tergeretur, audiebat aliquid, & legentem attendebat, aut dictabat. In itinere quasi solus cæteris curis huic uni vacabat. Ad latus erat Notarius cum libro & pugillaribus, cujus manus hinc manibus muniebatur, ut ne cali quidem asperitas ullum studis tempus eriperet.

Repeto me correptum ab eo, cum ambularem: Poteras, inquit, has horas non perdere: Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur.

O tempus! O temporis parsimoniam, quam ignoras & rara? Hoc adolescentibus, hoc juvenibus, hoc omnibus litteras tractantibus vel uno die centies occidendum: Perire tempus omne, quod studiis non impenditur. Quoties ignavi cessatores Plinii censurâ compellandi: Poteratis (ô desidiosii) has horas non perdere. Omnes temporis particule velut ramenta aut fila aurea studiosissime colligenda. Rerum omnium jactura reparabilis est, præterquam temporis: Aurum & gemmas perdidisse, multo mitius æmnum est, quam tempus male impendisse.

Ad Plinium Juniorem redeo, qui de seipso ad Tacitum perscribens: Præcesserat per multos dies, inquit, tremor terræ minus formidolosus, quia Campaniæ solitus. Illâ verò nocte ita invaluit, ut non moveri omnia, sed verti crederentur. Irrumpit in cubiculum meum mater: surgebam invicem, si quiesceret, excitaturus. Resedimus in arcâ domus, quæ mare à rectis modico spatio dividebat. Posco librum T. Livii, & quasi per otium lego, atque etiam, ut cæperam, Excerpto. Ecce amicus avunculi, qui super ad eum ex Hispaniâ venerat, ut me & matrem sedentes, me verò etiam legentem vider, illius patientiam, securitatem meam corripit. Nihilò segnius ego intentus in librum. Jam hora diei prima, & adhuc dubius, & quasi languidus dies, jam quasi fatis circumjacentibus lectis, quamquam in aperto loco, angusto tamen, magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppidovisum. Tu lege cetera prorsus admiranda.

En, obsecro, Faustine, jam etiam Plinium Juniorem, non in museo, aut conclavi, non ad mensam & inter libros, sed in arcâ, sub dio, in maximo terræ motu, non legentem solum, sed etiam cum curâ & studio excerptentem.

Aulus Gellius ille Noctium Atticarum eruditissimus scriptor de seipso: Uli sumus, inquit, ordine rerum fortuito, quem antea in excerptendo feceramus. Nam proinde ut librum quemque in manus cæperam, seu Græcum, seu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram, ita quæ libitum erat, cujus generis cumque erant, indistinctè atque promiscuè annotabam: eaque mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam litterarum diu mepenus, recondebam; ut quando usus venisset, aut rei, moriæ ex aut verbi, cujus me fortè recens oblivio tenuisset, & libri, ex quibus ea scripseram, non adessent, facile inde nobis inventu atque depromptu foret. Ita & Gellius excerptus. Hinc Atticæ Noctes in lucem emerferunt.

Quid

Excerptum esse

Catalogus librorum

Adnotabat

Super hanc

Super hanc

Super hanc

Ejus temporis parsimonia.

Plinius Secundus L. 3. epist. ad Marcum, alii, Martii, mihi p. 78.

Temporis jactura irreparabilis.

Idem Plin. lib. 6. ep. 20. mihi p. 203. 2. Plinius Junior.

Gell. lib. 20. Noct. Attic. cap. ult. Aulus Gellius.

Ad subsidium memoriæ quasi quoddam litterarum diu mepenus, recondebam; ut quando usus venisset, aut rei, moriæ ex aut verbi, cujus me fortè recens oblivio tenuisset, & libri, ex quibus ea scripseram, non adessent, facile inde nobis inventu atque depromptu foret.